

COMPETÈNCIES DE L'ESTAT SOBRE ELS ESPAIS D'INTERÈS INTERNACIONAL

TEMA 10

Professora Associada de Dret Internacional
Dra. Maite Alemany Jordan

LES VIES D'AIGUA INTERNACIONALS

I. LES VIES D'AIGUA INTERNACIONALS

Són els rius, llacs i canals internacionals. Es consideren internacionals perquè travessen o delimiten el territori de diversos estats.

Exemple: El riu Danubi travessa deu països europeus (Àustria, Alemanya, Eslovàquia, etc.).

Les vies d'aigua internacionals plantegen problemes derivats de la seua dimensió territorial (o nacional) llibertat de navegació/dret de pas i extraterritorial (o col·lectiva) medi ambient. D'una banda, estan situades al territori dels estats que travessen o delimiten i, d'altra banda, serveixen a finalitats que afecten la col·lectivitat d'estats riberenc i, en alguns casos, tercers estats.

LES VIES D'AIGUA INTERNACIONALS

La seua regulació ha sigut difícil i al llarg dels anys s'han anat encunyant principis com ara:

- “Comunitat d'interessos”: “...hi ha una comunitat d'interessos en els rius navegables que es converteix en la base d'una comunitat de dret, els trets essencials de la qual són la perfecta igualtat de tots els estats riberencs en l'ús de tot el recorregut del riu i l'exclusió de privilegis a favor d'un riberenc qualsevol en relació amb els altres”. Igualtat d'interessos. Sentència de la CPJI, *assumpte jurisdicció territorial de la Comissió internacional del riu Oder*. 1929.

LES VIES D'AIGUA INTERNACIONALS

Els intents de regulació universal del dret fluvial han sigut fallits. Exemple: es va elaborar la convenció sobre el dret dels usos dels cursos d'aigua internacionals per a finalitats diferents de la navegació des de 1977 i no es va poder aconseguir el nombre de ratificacions necessàries fins al 17 d'agost de 2014. **A diferència del conveni de les NU de 1982 del Mar.**

A escala regional, a Europa està en vigor des de 1996 el conveni sobre la protecció i utilització dels cursos d'aigua transfronterers i dels llacs internacionals.

LES VIES D'AIGUA INTERNACIONALS

1. Utilització per a la navegació.

Amb la convenció de Barcelona de 1921 s'estableix per primera vegada la denominació de "vies d'aigua internacional" (incloent-hi els llacs transfronterers) i s'estableix el principi de **llibertat de navegació** en règim d'igualtat per a tots els vaixells dels estats contractants excepte els vaixells de cabotatge (no ixen de l'estat) i **pels Estats no riberencs no existisc una norma general haurà que acudir al regim específic propi de cada via internacional.**

LES VIES D'AIGUA INTERNACIONALS

2.Utilització per a altres finalitats distintes de la navegació:

Ha sigut regulada en la convenció sobre el dret dels usos dels cursos d'aigua internacionals per a finalitats diferents de la navegació (1977) la qual estableix diversos principis:

La utilització i participació equitativa i raonable; l'obligació de no causar danys sensibles i l'obligació general de cooperar.

També conté disposicions específiques sobre la protecció, preservació i gestió dels ecosistemes. Inclou la prevenció de la contaminació.

LES VIES D'AIGUA INTERNACIONALS

Els canals internacionals.

Vies d'aigua artificials construïdes per a **establir una comunicació navegable entre dues parts del mar a través del territori d'un estat**. A pesar que es troben sotmesos a la sobirania territorial de l'estat que travessen els tres canals més importants estan internacionalitzats, en el sentit que es garanteix la llibertat de pas als vaixells estrangers.

Comunitat d'interessos internacionals.

Ex. Canal de Suez, **canal de Panamà (llibertat de navegació-pagament)** primerament va pertanyer a USA (Conveni USA-Panamà 1903) i al 2000 (Tractat Carter-Torrijos 1977) va passar al domini de l'Autoritat del Canal de Panamà, canal de Kiel.

ELS ESPAIS POLARS.

Quins són? Diferències. Estats àrtics?

- Àrtic.
- Antàrtida.
- Estats àrtics:
- Estats amb interès a l'Antàrtida:

- Hi ha tractat Àrtic/ hi ha tractat Antàrtic???

ELS ESPAIS POLARS.

Quins són? Diferències. Estats àrtics?

- **Àrtic.** És essencialment un oceà gelat.
- **Antàrtica.** Immens continent cobert de gel.
- **Estats àrtics:** el Canadà, Dinamarca, Finlàndia, Islàndia, Noruega, la Federació Russa, Suècia i els Estats Units.
- **Estats amb interès a l'Antàrtida:**
- L'Argentina, Austràlia, Xile, França, Nova Zelanda, Noruega i el Regne Unit, els estats que en reclamaven sobirania.
- Àfrica del Sud, Bèlgica, els Estats Units, el Japó i la Unió Soviètica, que hi havien realitzat activitats científiques.
- **Àrtic.**
- **Declaració d'Ottawa de 1996.** Creació del Consell Àrtic com un fòrum intergovernamental d'alt nivell, encarregat de promoure la cooperació internacional, la participació de comunitats indígenes, el desenvolupament sostenible i la protecció del medi ambient.
- **Els estats han pretès estendre les seues competències territorials però la convenció del Dret del Mar sense cap regim específic. Declaració de Grenlàndia 2008.**

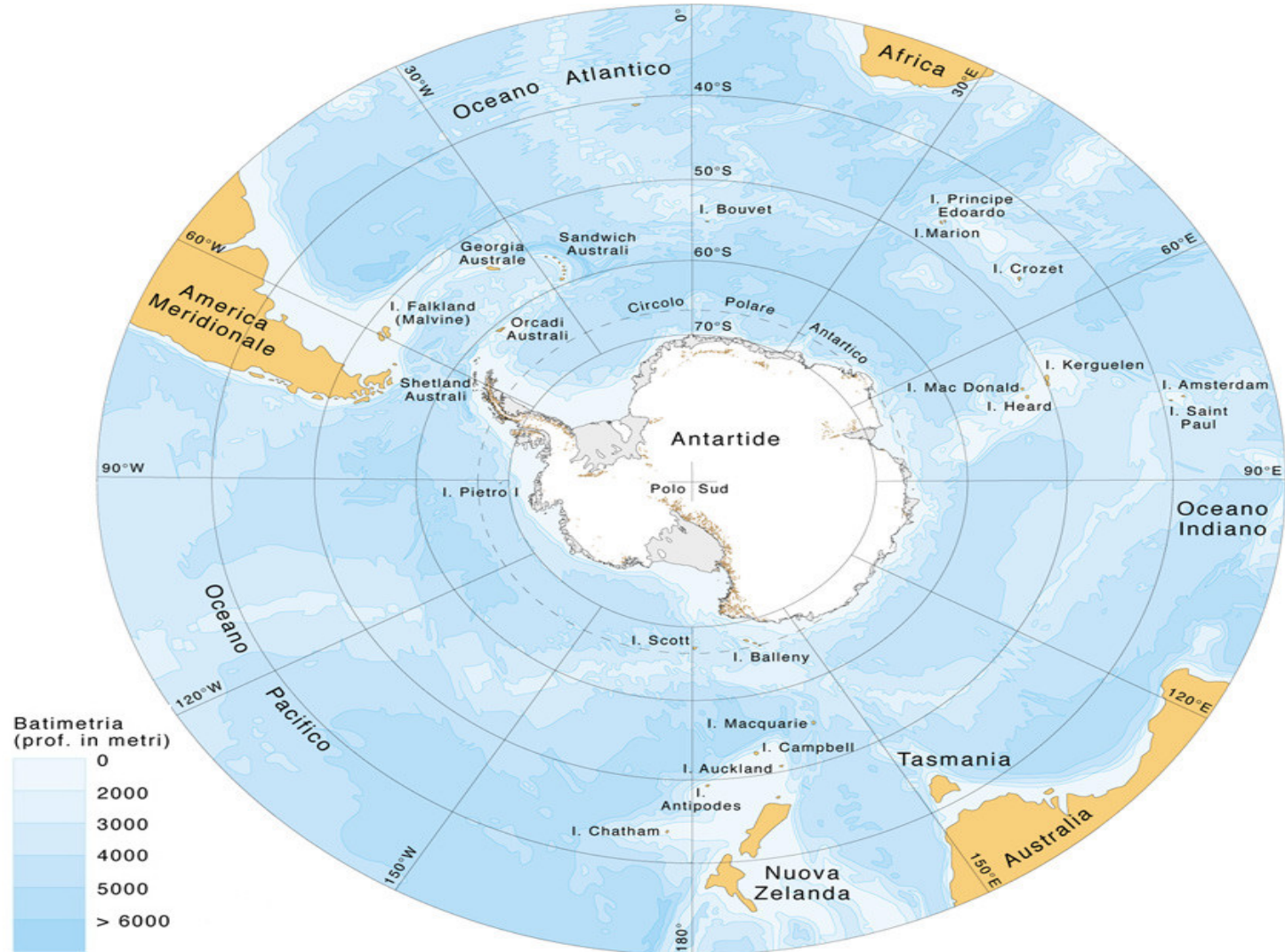
ELS ESPAIS POLARS

Vídeos àrtic

- [Http://www.youtube.com/watch?v=kbw199rss_c](http://www.youtube.com/watch?v=kbw199rss_c)
- **Final de la 2a expedició àrtica. Àrtic 2014 Expedició.**
- **Expedició a l'Àrtic de Xarxa + Notícies amb Greenpeace. Més llarg.**
- **Campanya de Greenpeace. Convertir una part de l'Àrtic en una zona protegida, en un santuari natural, per mitigar els danys mediambientals i el canvi climàtic.**

L'ANTÀRTIDA

L'ANTÀRTIDA

- És una estructura continental, dotada d'11.900.000 km² coberta de gel i envoltada d'un cinturó marí format per la conjunció dels oceans Atlàntic, Pacífic i Índic.
- És rica en recursos naturals, tant biològics com minerals. Les seues condicions meteorològiques extremes n'han fet un territori d'extraordinari valor per a la investigació científica i la seua situació li dóna un valor estratègic de tipus militar per a alguns estats.
- Ha sigut objecte de nombroses exploracions des de la caça de balenes i de foques i partir de 1908 diversos països que hi tenien bases han reclamat sobirania sobre determinades porcions del seu territori (l'Argentina, Austràlia, Xile, Nova Zelanda, Noruega -primers que van arribar), invocant diversos títols.

L'ANTÀRTIDA

- Altres països com els EUA, Bèlgica i la Unió Soviètica disposaven de bases a l'Antàrtida i que no tenien reclamacions territorials no van reconèixer les formulades.
- Aquestes controvèrsies es van sumar altres de tipus militar en la guerra freda (EUA-Unió Soviètica), per interessos pesquers (Japó, Polònia i Unió Soviètica) i altres recursos.
- L'any 1955, el Consell Internacional d'Unions Científiques (ICSU) va convocar el Tercer Any Geofísic Internacional, **AGI**, que tenia per objecte la investigació científica a l'Antàrtida i es va concretar en la creació de **20 estacions científiques** en aquesta zona polar. Tots els estats amb bases a l'Antàrtida van permetre el lliure accés a aquestes als científics de qualsevol nacionalitat així com el lliure resultat de les investigacions. **L'èxit internacional de l'AGI va ser l'esperit de cooperació internacional que va propiciar la creació d'un règim convencional internacional a l'Antàrtida.**

L'ANTÀRTIDA

- En 1958, els EUA van convidar els estats “interessats” a una conferència internacional per adoptar un tractat internacional aplicable a aquest espai polar.
- L'Argentina, Austràlia, Xile, França, Nova Zelanda, Noruega i el Regne Unit, els estats que en reclamaven sobirania.
- Sud-àfrica, Bèlgica, els Estats Units, el Japó i la Unió Soviètica que havien realitzat activitats científiques.
- En 1959 es va signar el tractat Antàrtic.

L'ANTÀRTIDA

- Posteriorment es van signar altres convenis:
- El conveni sobre la Conservació de Foques a l'Antàrtic de 1972.
- La convenció sobre la Conservació dels Recursos Vius Marins Antàrtics de 1980.
- El conveni sobre la regulació de les activitats relatives als recursos minerals de l'Antàrtida de 1988 no ha entrat vigor per la pressions d'organitzacions ecologistes del deure de vetlar pel medi ambient antàrtic i els ecosistemes associats, així com els interessos de la humanitat. Austràlia i França s'hi mostraren en contra i assenyalaren que "fóra declarada una reserva natural i terra de ciència".
- El protocol al tractat Antàrtic sobre Protecció del Medi Ambient de 1991.
- El conjunt d'aquests convenis és conegut com a "sistema del tractat Antàrtic".

TRACTAT ANTÀRTIC

El conjunt d'aquests convenis és conegut com a “sistema del tractat Antàrtic”
!!! Una particularitat és que no s'exigeix formalment que siga part del tractat Antàrtic per a poder subscriure els altres convenis del sistema, a pesar que els propòsits i principis del TA constitueixen els elements nuclears del sistema i aquest és l'instrument fonamental del sistema.

- Àmbit d'aplicació espacial del TA:

“Les disposicions d'aquest tractat s'aplicaran a la regió situada al sud dels 60° de latitud sud, incloent-hi totes les barreres de gel, però res en aquest tractat perjudicarà o afectarà de cap manera els drets o l'exercici dels drets de qualsevol estat, d'acord amb el dret internacional quant a l'alta mar dins d'aquesta regió.” (article VI)

LES PARTS DEL TRACTAT ANTÀRTIC

- **Les parts contractants, originàries**, són els 12 estats anomenats en el preàmbul del tractat i que són: Sud-àfrica, l'Argentina, Austràlia, Bèlgica, Xile, els Estats Units, França, el Japó, Noruega, Nova Zelanda, el Regne Unit i la Unió Soviètica. A més, "el tractat està obert a l'adhesió de qualsevol estat que siga membre de les Nacions Unides, o de qualsevol altre estat que es pugui adherir al tractat amb el consentiment unànim de aquells estats". En total ara **són 43 estats**.

El TA posseeix un àmbit d'aplicació personal particular, ja que estableix diferències entre les anomenades "**parts consultives**" i "**les altres parts**".

- **Parts consultives**: són els **estats part originaris** (anomenats en el preàmbul del TA 12) i **els altres que s'hi hagen adherit i que demostren el seu interès en l'Antàrtida** duent-hi a terme investigacions científiques importants (establiment d'estacions o enviament d'una expedició científica). **Espanya és part consultiva. Són 15 nous estats**. En total són 27 els estats que són parts consultives.

LES PARTS DEL TRACTAT ANTÀRTIC

Les “altres parts” són els estats que s’han adherit al tractat però **NO** han demostrat un interès especial a realitzar-hi **investigacions científiques importants**.

Les parts consultives tenen un estatut convencional privilegiat, l’element essencial del qual és poder participar en les reunions consultives per prendre les mesures necessàries per a l’aplicació del TA. També tenen dret a designar **observadors per a inspeccions i fer observacions aèries sobre totes les regions de l’Antàrtida** i la necessitat de tenir el seu consentiment unànime per a l’esmena i modificació del TA.

LES PARTS DEL TRACTAT ANTÀRTIC

- ASSENYALA QUINA D'AQUESTES RESPOSTES ÉS CORRECTA:
- 1. ESPANYA ÉS PART CONTRACTANT ORIGINÀRIA DEL TRACTAT ANTÀRTIC DE 1959.
- 2. ESPANYA NO ÉS PART DEL TRACTAT ANTÀRTIC PERQUÈ MAI NO HA ARRIBAT A L'ANTÀRTIDA.
- 3. ESPANYA ÉS PART CONSULTIVA DEL TRACTAT ANTÀRTIC.
- 4. ESPANYA FORMA PART DE "LES ALTRES PARTS" DEL TRACTAT PERQUÈ NO TÉ UN INTERÈS ESPECIAL EN L'ANTÀRTIDA.

PRINCIPIS DEL TRACTAT ANTÀRTIC

Principis bàsics del TA:

- **Utilització exclusiva per a finalitats pacífiques:** Es prohibeix l'establiment de bases militars, realització de maniobres militars o assajos d'armes.
- **Llibertat d'investigació científica:** Es promou la cooperació internacional en la investigació científica a través d'intercanvi d'informació, intercanvi de personal i intercanvi d'observacions i resultats científics.
- **Congelació** de les reivindicacions de sobirania territorial: conegut com a "acord **sobre el desacord**" (*agreement to disagree*). Desacord perquè els estats volien tenir sobirania sobre l'Antàrtida i es va decidir que cap estat hi tindrà més competències. Llegiu article IV del tractat Antàrtic.

TRACTAT ANTÀRTIC

- **Principi de desnuclearització:** Prohibició de tota explosió nuclear i d'eliminació de residus radioactius a la regió.
- **Principi de transparència:** hi ha un sistema d'“observadors” que tenen llibertat d'accés a totes les regions de l'Antàrtida. Estacions, vaixells i aeronaus en els punts d'embarcament i desembarcament de personal o càrrega estaran oberts per als “observadors”. Cada una de les parts consultives pot establir observadors per fer inspeccions i **en qualsevol moment es pot establir observació aèria**. Totes les parts **han d'informar sobre les seues expedicions dins de l'Antàrtida, sobre les seues estacions, el seu personal i equip**.

TRACTAT ANTÀRTIC

- Vigència temporal del tractat

El tractat estableix que després d'expirats trenta anys, des de l'entrada en vigor, qualsevol de les parts consultives podia sol·licitar una conferència internacional de totes les parts per revisar el seu funcionament.

L'any 1991 va expirar el termini i cap part consultiva en va sol·licitar la revisió; el mateix any es van reunir les parts i van adoptar una declaració en què refermaven els objectius del tractat i la seua determinació a mantenir-lo.

L'espai ultraterrestre

- Aspectes generals

S'anomena espai ultraterrestre l'espai còsmic situat “més enllà” de l'espai aeri i, per tant, no sotmès a la sobirania de l'estat.

Posseeix nombrosos elements d'interès per a les grans potències, per exemple, exploració científica, comunicacions per satèl·lit, usos estratègics militars, exploració de recursos a la Lluna i altres cossos celestes.

Es promou com un espai internacionalitzat sotmès a **un règim jurídic especial en benefici de la humanitat.**

L'espai ultraterrestre

- Règim jurídic

Resolució 1962 de l'Assemblea General de les NU de 1963. *“Declaració dels principis jurídics que regulen les activitats dels estats en matèria d’exploració i utilització de l’espai ultraterrestre.”* Conté els principis jurídics bàsics del dret de l’espai ultraterrestre. Es van incorporar posteriorment al *tractat sobre els principis que han de regir les activitats dels estats en l’exploració i utilització de l’espai ultraterrestre, fins i tot la Lluna i altres cossos celestes* (1967)

L'espai ultraterrestre

- Principis rectors de les activitats a l'espai.
 - Interès col·lectiu.** La utilització de l'espai s'ha de fer en interès de tots els països i incumbeixen tota la humanitat.
 - Llibertat d'exploració, utilització i investigació.** L'espai està obert a tots els estats inclusivament a OI, especialment per a investigació científica.
 - No apropiació ni sobirania.** L'espai ni la Lluna ni els cossos celestes poden ser objectes de reivindicació de sobirania.
 - Ús pacífic.** Implica la prohibició formal de col·locar en l'espai armes nuclears i altres de destrucció massiva. Sembla que no exclou armes convencionals.

L'espai ultraterrestre

e. Responsabilitat dels estats. Els estats són responsables dels danys causats pels objectes llançats a l'espai.

f. Protecció ecològica. L'exploració i utilització s'han de fer de manera que no es genere contaminació nociva ni canvis desfavorables en el medi ambient de la Terra, com a conseqüència de la introducció de matèries extraterrestres.

g. Dret de visita. Tot estat part tindrà accés a tots els vehicles espacials, l'equip, el material, les estacions i les instal·lacions que es troben a la Lluna i altres cossos celestes.

L'espai ultraterrestre

- Règim de les activitats espacials.
 1. Telecomunicacions: **emplaçament de satèl·lits** de **telecomunicacions** per a serveis de telefonia, televisió i altres. Activitat reglamentada per la Unió Internacional de Telecomunicacions. Hi ha diverses organitzacions per al desenvolupament de cooperació internacional (INTELSAT –satèl·lit-, INMARSAT-mar-, EUTELSAT-Europa).
 2. **Difusió directa d'emissions de TV. Televisió per satèl·lit.** La Comunitat Europea té regles pròpies sobre radiodifusió televisiva (conveni europeu sobre televisió transfronterera, 1989.)

L'espai ultraterrestre

3. Teleobservació i teledetecció: observació d'activitats humanes i fenòmens naturals, així com recursos naturals del planeta. Meteorologia, canvi climàtic, capa d'ozó. Resolució A/41/65 de les NU sobre els principis relatius a la teledetecció de la Terra des de l'espai: les activitats es faran en profit de tots els països i s'hi enuncien els principis relacionats amb l'obligació de comunicar els programes al secretari general de les NU, donar accés a l'estat observat sense discriminació i a un cost raonable de les dades obtingudes, consultar amb l'estat observat per oferir l'oportunitat de participar en el programa.

L'espai ultraterrestre

4. Explotació dels recursos de la Lluna i els altres cossos celestes.

Acord de 1979 que regeix les activitats dels estats a la Lluna i altres cossos celestes. Es propugnen diversos principis quan es puguen explotar els recursos naturals de la Lluna (ha de fer-se de manera ordenada i segura, participació equitativa de tots els estats en els beneficis obtinguts).

L'espai ultraterrestre

I. Responsabilitat dels estats.

Les activitats espacials i els objectes llançats a l'espai poden causar danys tant al mateix espai ultraterrestre com a la superfície de la Terra o a les aeronaus en vol en l'espai aeri terrestre.

Els tractats de l'espai i de la Lluna **disposen que els danys resultants de les activitats espacials s'atribueixen als estats de llançament** i que aquests estats han d'assumir la responsabilitat internacional derivada dels danys eventualment causats.

L'espai ultraterrestre

Conveni sobre la responsabilitat internacional per danys causats per objectes espacials (1972).

Es disposa que tant **l'estat de llançament** com qualsevol organització internacional intergovernamental tindrà responsabilitat absoluta i respondrà dels danys causats per un objecte espacial seu a la superfície de la Terra o a les aeronaus en vol. **P. ex., accidents espacials dels objectes llançats a l'espai.**

L'espai ultraterrestre

Quan els danys es produïsquen fora de la superfície de la Terra i afecten dos o més objectes espacials llançats per diferents estats de llançament, serà responsable dels danys l'estat la culpa del qual quede establerta.

En cas de llançaments conjunts entre dos o més estats, la responsabilitat serà solidària. Els reclams es presentaran per la via diplomàtica en el termini d'un any des de l'accident o la identificació de l'estat de llançament responsable.

Bibliografía

Lecciones de Derecho Internacional Público (J. Juste Ruiz; M. Castillo Daudí; V. Bou Franch), 3ª edición, ed. Tirant-lo-Blanch.2018.